

Б.О. ЛАРІН І ПРОБЛЕМИ ЕВФЕМІЗМІВ СУЧАСНОСТІ

Досліджуючи основні проблеми історичної лексикології, Б. О.Ларін вважав, що найважливішим її завданням є змінність словникового складу. З одного боку, - це лексичні втрати, з іншого боку, лексика мови збагачується із зміною епох. Досить важливо, на його думку, встановити ряди для кожної епохи, Ларін називає декілька причин виходу слів з ужитку, це: 1/ культурно-історичні /з втратою речей, понять/; 2/ внутрішні /системні/ причини /морфологічна затемненість і так звана конкуренція слів/, 3/ причини появи омонімії і т.п. "У збагаченні словникового окладу зовнішні історико-культурні фактори є переважаючими, - пише Б.О.Ларін.

Якщо втрата і збагачення визначають рух словникового складу /так званої периферії словника/, то основний фонд залишається без змін. "Вивчення розвитку основного фонду - це інше завдання історичної лексикології, бо зміни фонетичного, морфологічного, а особливо семантичного плану основного фонду лексики, - як зазначає Б.О.Ларін, - виявити найважче".

Проблема виникнення евфемізмів у мові торкається найдавніших часів, коли наші пращури були вимушені, внаслідок релігійних забобонів, боячись магічної дії оклику, прямого найменування, ввести заборону на слова /табу/. На заміну заборонених слів створюються нові /підставні/ найменування – евфемізми. Так, наприклад, у багатьох індоевропейських мовах до цього часу немає найдавніших назв ведмеда, змії /ведмідь - бурий, хазяїн; змія - в лит. Мові – довга; -звідси прислів'я індусів "що цар голих" що цар повзучих!". Дослідженням так званих «старих евфемізмів» займалися свого часу не тільки лексикологи, етимологи, але й етнографи, соціологи,

Одним із перших питань про сучасні евфемізми доставив Б. О.Ларін. Він намагався диференціювати "перейменування через заборону" і евфемізми нового часу. Причому багато уваги вчений приділяв евфемізмам у творах російських письменників ХІХ століття.

Сучасні евфемізми – це досить цікаве лінгвістичне явище. Вони породжуються "або брехливою мораллю, або гримасами манірності" /Ларін/. Проф. Л. А. каховський називає ще одну причину появи сучасних евфемізмів. Це міркування пристойності, ввічливості, намагання пом'якшити різкість слова чи виразу. Поява евфемізмів характерна для тих часів, коли люди, боячись зіткнення у відносинах з іншими людьми, намагалися пом'якшити /або спростити/ стосунки шляхом уживання більш прийнятних слів та виразів. Це заміна прізвища, імені та по-батькові загальними назвами або іншими власними, наприклад, Сталін – хазяїн, Вільховики – це Андрії або Кості /імена братів, які носять подібне прізвище, і відповідно найменування їх сімей/. Досить цікаві приклади евфемізмів застійних часів наводить В.Г.Костомаров: несун замість зłodій, резерви замість недоліки і т.п. Особливо багата на евфемізми фразеологія: у чарку заглядає - любить випити.

В останній час поширилися евфемізми в публіцистичному /ораторському/ стилі. Намагання пом'якшити або зрізати гострі кути породжує дуже багато евфемістичних слів і виразів. Так, хитрого чоловіка називають дипломатом, підлого - непорядним, спекулянт у наш час стає бізнесменом, а замість слова людина ще зовсім недавно вживалося незрозуміле людський фактор, поширеним був вислів є думка.

Б.О. Ларін поділяє евфемізми на декілька розрядів: 1/ загальноживані літературні; 2/ класові та професійні; 3/ сімейно-побутові. Він спостерігав зближення першої та другої груп в недалекому минулому, а в майбутньому передбачає зникнення другої групи. На наш погляд, евфемізми сучасності варто диференціювати тільки з точки зору їх уживання: 1/ загальноживані; 2/ розмовні. Багато із загальноживаних літературних евфемізмів виникає спочатку в мовленні, наприклад: домовина, божевілля, а потім закріплюється в літературній мові.

Характерним явищем нашого часу є "викриття евфемізмів і перевага прямих, іноді різких і грубих висловів" /Ларін/.